SHOWeerterland

De Schuttersgilden en Schutterijen van Limburg

OVERZICHT VAN HETGEEN NOG BESTAAT

door J. A. JOLLES.

(Vervolg)

NEDERWEERT

LEVEROY: ST. BARBARAGILDE

Geschiedenis en tegenwoordige toestand. Dat deze schutterij tenminste anderhalve eeuw oud is, leert een gehavende 18de eeuwsche patroonsplaat, in 't museum van Limburg's Gesch. en Oudh. Genootsch. te Maastricht; overblijfsel uit den brand, welke 't oudste zilver op eene kleinigheid na vernietigde. Er staat op: De LoffeLYke / sChUtten Van / LeVeroY / VerkIese ... / ... baraM. Veel kan aan 't jaartal niet ontbreken, want de plaat is duidelijk 18de eeuwsch, dus van 1775 of iets later.

Oude papieren zijn er niet. Na lange jaren van stilliggen leefde 't gezelschap in 1884 weer op.[1])

Koningschieten op den houten vogel (door de meisjes versierd; met plaat), 's Woensdags van de kermis (den 1sten Zondag e.v. ná 2 Juli), vroeger 's Zondags vóor Pinksteren en toen met het geweer, tegenwoordig met de buks. Eenige weken daarna, inhaling van den nieuwen koning, die de geheele schutterij trakteert, benevens de meisjes die zijne voordeur bekransten en zijnen stoel versierden. Hij ontvangt 25 gld., waarvan ook de zilveren plaat moet betaald worden. Feestmaal op St. Sebastiaansdag of daaromtrent, voor leden en eereleden, na eene Mis ten behoeve van de levenden; de overledenen worden op kermisdinsdag herdacht. Sterfbier wordt nog gegeven: 1 glas vóór, 1 na de Mis; verplicht meegaan naar 't kerkhof. Concoursbezoek. Het Oud-Limburgsch Schuttersfeest, in 1925 hier gehouden, heeft 1000 gld. op 't spaarbankboekje gebracht; men staat er dus niet al te slecht voor. Er zijn ± 35 werkende leden, betalende 59 ct. p. j. voor den koning, en ± 50 eereleden, die jaarlijks 1 gld. geven, waarmede ze 't feestmaal vrij hebben. Het vaandel wordt niet gezwaaid.

Het zilver, enz. Dit bestaat uit: 11 koningsplaten, gedat. 1911/1912, 1922, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932 en 1933. Twee schilden, geschonken door president, en secretaris (1925 en 1926). Hart, waarop: Leveroy / Schutterij St. Barbara. Eene keizersster, als bij St. Nicolaas van Heythuizen; verguld midden, versierde randen (verguld), gekruiste geweren en patrones, naam, plaatsnaam, en 24 Juni 1917. Een geheelen, ongekroonden vogel; slecht van maaksel, dun en ingedeukt; aan beide pootjes een belletje; onderop staat: 1627. Schijnt echter uit veel lateren tijd. Misschien zijn alleen de belletjes oud, 't jaartal overgenomen van een vorigen vogel, of het veronderstelde stichtingsjaar der schutterij. Alles hangt aan eene keten, waarin twee langwerpige gebogen schouderstukken, dus op borst- en rugzijde; een goed samengesteld geheel.

Zijden vaandel, beschilderd met de patrones, gekruiste geweren en palmtakken, randornament, naam, plaatsnaam en 't jaartal 1925. Drapeau van donkerrood (verschoten) fluweel, met op linnen geschilderde afbeelding van de patrones, in kleuren tegen goudgrond, geborduurd opschrift SCHUTTERY ST BARBARA / LEVEROY / 1911, goudfranje en 3 kwasten. Uniformpetten (S B/L) en oranje sjerpen; de bestuursleden dragen in plaats van de sjerp een oranje band om den linkerarm, de commandant de sjerp om 't middel, vangsnoer met 3 kwasten, en sabel. Tamboermajoorsstok met nikkelen bol en punt.

---

[1]) Volgens eene overlevering (?) ter plaatse zou dit gild door Alex. de Ligne, prins van Chimay († 1629) zijn opgericht. Zie echter 't verslag eener kerkvisitatie van 1740, bij *Habets* III, blz. 375: „Confraternitas est S. Barbarae erecta anno 1735."

WEERT

1. ST. JORISGILDE

Geschiedenis. Alleen het jaar van oprichting der „jonge schutterij" is bekend: 1480; maar 't is wel zeker, dat St. Joris toen al bestond. Het oudste bericht over deze „oude schutten" is echter, volgens de „Chroniek van de heerlijkheid Weert", samengesteld door *A. J. A. Flament* uit authentieke bescheiden (*Publ.* dl. XXIX, 1892, blz. 131 e.v.), van 26 Oct. 1517, toen hun van stadswege 10 gld. werd verstrekt. Daarop volgt het reglement van 12 Maart 1541. Dit, voor de drie schutterijen van Weert, gegeven door Philips de Montmorency, graaf van Horne etc., is o.a. te vinden in een fol. boek in perkamenten band, bevattende de „Privilegien voor / de Aude Schutten / binnen der stadt / Weerdt / opgericht ter eeren Goots /

[1]) In *De Maasgouw* jrg. 32 (1910), blz. 73-74, komt eene eenigszins afwijkende beschrijving van dit zilver voor, ook noemend platen uit 1819, 1828 en 1829, doch niet die van 1883 en 1898. In 1926 zag ik twee (1819 en 1828) daarvan, welke 6 jaren later ontbraken. Afgevallen, misschien ergens opgeborgen, zooals die van 1883 en 1898 in 1910? Men ziet hieruit, hoe moeilijk deze inventarisatie is. De weergave der opschriften in bedoelde beschrijving is overigens tamelijk willekeurig; dat op plaat 1824, „Jakobus / Tunisse Koning / van de Gild / van S: Wilbrordus / te Gysteren / Anno 1824" is door den schrijver, onder No. 6, aldus weergegeven: „J. Theunissen koning / van de gild / van S. Willebrordus / anno 1824."

ende des ridders St. Joris", tegenwoordig en al vele jaren ten gemeentearchieve (Flament's Chroniek blz. 229-231).

„Item ten iersten soo gonnen ende geven wy die Alden schutten jaerlijcx thien gulden brabants... Item sullen die schutten rotten maecken ende ieder rot sal thien sterck sijn, ende als iemant van onsentwegen den rotmeester gebiert te trecken, soo sal den rotmeester tot allen tyden met sijn rotgesellen willich ende bereyt sijn, met rotten oft met halfve rotten te trecken waer ons dat van noode wesen sal. Ende ofte sy ergens buyten des landts toegen dat sal op onssen cost sijn... Item sullen allen die schutten hun rustinge hebben met een goede spiess off ein goede helbaerdt ende met roer ende tuych ende ringhcoller... Item als die schietdagen verordonneert sijn van de deeckens om te kleeff [= schijf] te schieten met consent onser, soo sal een ieder roepen voor den schoot : vast, die des niet en doet sal verbeuren tot elcker reyse V stuyvers... Item oft iemand op derselver schietbaenen den duyvel noempt, der sal synen rechter schoen op dat kleeff laeten hangen, ende daer naer laeten schieten eene hellen offerschoot, oft lossen met eenen halven stuyver... Item wanneer die schutten by den anderen op haere gaffelen eten oft drincken... Item die deeckens en sullen niemant van die schutten aff oft aensetten sonder consent onser. Item sullen die Alde schutten tot allen tyden den voordeel hebben, ierst mogen aensetten ende daernaer die busschutten..."

Uit deze aanhaling blijkt voldoende de officieele positie der schutterij. Eene soort supplement-reglement, onder denzelfden datum, herhaalt sommige bepalingen maar geeft ook andere, van meer huishoudelijk karakter. „Item men sal alle wegen op St. Jorisdach schieten den vogel naer middaege... Item alle man sal sich stellen van den schutten dat hy hebben sal een nieuwe cogel [= covel] tegens dat men onse Vrouwe draeght, ende binnen 's jaers silveren [vermoedelijk een insigne, op de mouw te dragen], die de kogel niet en heeft sal verbeuren eenen braspenninck, ende die dat silveren niet en heeft een vat biers. Item als die deekens omgaen totten vogel sal elck man geven III stuyvers van schueten... Item als men schiet te cleve... enz. (Chron. blz. 232-233). Hierna het reglement op de wacht, eveneens voor de drie schutterijen, gemaakt den 17den Jan. 1652 (Chron. blz. 239-240). Dan, in het schutteboek (niet bij *Flament*) : „Hier volgen ettelycke buersen by sommighe geestelycke herren als anders, de jonckheyt genegen sijnde, om deselve in deuchden ende geleertheyt des te beter te betrecken gefondeert..." Maar deze beurzen werden vaak aan vreemdelingen toegekend, in plaats van aan ingezetenen van Weert en Nederweert; en aangezien men ze ter plaatse toch zoo goed zou kunnen aanwenden, zijn ze in dit boek genoemd, ter informatie etc. Vermoedelijk vooral ten behoeve van de schutters en hunne zonen, zekere voorkeur hebbend. Dit ligt voor de hand : onder hen waren de notabelste lieden.

Volgt de „Copie der caerte vande dry schuteryen der stadt Weerdt" (Chron. blz. 233-239). Eene vernieuwing vanwege „groote abuysen ende

ongeregeltheyt", gedat. 1 Apr. 1582. „Item inden iersten verordineert men, dat alle visitateurs ende rotmeesters die de wacht sijn hebbende, sich met haeren rotgesellen op die wacht sullen vuegen met alsulcken geweer daer sy op verordineert sijn, wel geproviseert met cruyt ende loot... Item die rotgesellen die de wacht hebben, sullen t' eenemael niet meer dan twee seffens mogen gaen eeten... ende en sullen maer een uhre mogen uyt blyven... Item die geene die de wacht hebben op de merckt die sullen gehalden sijn die ronde te gaen soo wel des dachs als des nachts..." etc. Ten slotte de „privilegien ende rechten der stadt Weerdt" (zie de Publ. dl. XII, 1875, blz. 441-445), en het „privilegie van heer Dirrick van Hoerne" (Chron. blz. 214-215); de eene van 1482, de andere van 1360. Na deze verzameling ordonnantiën en privilegiën begint het eigenlijke journaal.

„Memoriael van het incommen van de schutteryen

Den heere scholtis jaerlix	10 gld.
Den borgemr. deser stadt	20 „

Inkomsten, den 9den Juni 1718 verantwoord. Rekening doen, den 28sten October 1654, en volg. jaren (bekort). „Voor memorie": er is een burgemeester overleden, „in synen leven vendrick van de Alde schutten". Zijne plaats is dus vacant, waarom een voorstel tot verkiezing van „eenen anderen bequaemen persoon"; 22 Apr. 1664. Vaandrig wordt Monsr Mattheys von Bocholt. — Aanteekening over zeker uitgezet kapitaal; e.d.m. Dan, een inventaris van het zilver, d.d. 22 Mei 1682; d.w.z. een bericht van ontvangst (door den nieuwen bewaarder) „volgens de specificatie hier vooren gestelt"; maar deze zoekt men te vergeefs. Verderop, o.a. bij de overgave van 27 Mei 1720, is nader aangeduid „hier vooren geregistreert folio 61"; nu blijkt ten duidelijkste, dat dit blad *uitgescheurd* is. Waarom? De tekst is van omstr. 1676, en ook in 1753 wordt er nog naar verwezen. Vermoedelijk zal het toen al niet meer geklopt hebben en was 't voor sommige personen onaangenaam, dat men steeds kon nagaan, niet wat er sindsdien was bijgekomen, maar wat er ontbrak. Zelfs in 1790 verwijst men naar fol. 61! De laatste aanteekening hierover van 1794.

Aanstellingen van nieuwe dekens, en andere functionarissen. Ledenlijst-1672, eene vernieuwing: „eensdeels getrocken uytten lijste van den jaere 1633 ende anderdeels uytten lijste van den jaere 1671 als wanneer men op die gaffel teerden." No. 1, de Lt. Henrich van Bocholt, scholtis tot Weerdt. No. 2, Mattheus van Bocholt, tegenwordigch vendrich. etc. Laatste jaar van inschrijving: 1762. — Aanstelling van eenen „captijn der iongheselle" (1738), van alferis en cornet, enz., tot omstr. 1825. Met nog 't een en ander, o.a. eene verklaring van iemand, dat hij (2 Mei 1649) heeft „affgedaen van den voogel tot het maken van den silveren booge" eenige muntstukken, welke dus aan de keten hingen.

Inliggend een staat van de goederen, toebehoorend aan St. Joris, 14 Maart 1825. Eenige kapitalen, en „een derde in een stuk land genaamd het schuttebemdte", waarbij geschreven „aan de domeinen". Het eerste

kapitaal bedraagt 214.77.27, ten laste van de gemeente Weert, uitgezet door de leden in 1583; rente 5.36.92 (geldsoort?). Achter de meeste kapitalen de aanteekening „voor een Mis". Een tweede los papier handelt over den prijs van brood en koren in deze „bedrukte tyden" (het jaar niet genoemd); een verzoek der drie schutterijen aan „de moderne borgemeesters der stadt ende buytenie der heerlijkhijdt Weert", maatregelen te nemen, en daartoe met hare hulp een onderzoek te willen instellen.

Nog in handen van het gildebestuur is een pakje fol. vellen, in tamelijke wanorde. Aangezien de lezer er, door de schutteboeken, aan gewend is de chronologische volgorde niet betracht te zien, zal ik ze opnoemen zooals ze mij in de hand kwamen.

1. Een fragment-rekening van eenen advocaat (?), waarop alle verrichte werkzaamheden gespecificeerd.

2. De rekening Pinksteren 1735/1736. Intrest (4%) van eenige kapitalen, groot 200, 175, 100, 150, 200, 135, 300, 50 en 50 gld. „Item woordt ontfangen... in Luyckx gelt sestien gul: dertien stuyvers soo als den heere scholtus yaerlijckx geeft aen de alde schutten voor ende in namen van onsen genadigen lantheere prinsse de Chymay, dus 16—13. Item stellen de rendanten alhier by provisie voor ontfanck negen en twintigh gul: sijnde een ordineeren tappers bieraccijs soo als van oudts, maer sal alsnu geprofiteert ende genoten woorden de helft by provisie..." Uitgaaf: aan den knecht 6, den tamboer 3 gld. „Item woordt betaelt aen Gijsbert van Breugel vier gul: sijnde den interest van een capitael van 100 gul: ten behoeve van Willem van Heythuysen armenhuys, dico 4.0.0..." Twee paar handschoenen, voor de broermeesters. „Item woordt betaelt aen de dienaers van Nijs Beckers armenhuys 4 gl. sijnde den interest van een capitael van 100 gl:..."

3. Rekening van twee kleermakers, die een nieuw „baercleet" geleverd hadden (1668); in tot. 108.6.—; een duur kleedje.

4. Gilderekening 1781/82; 1763/64. „Bier op het rotte maecken...; nog voor vier tonne bier op het stadtshuys gedroncken..." Als inkomst o.a. „alnog een halff ton bier breucke ten laste van den alfairis, omdat hij geweygert heft het vaendel naer den schutboom te transporteere en weder naer de stadt." Rekg. 1740/41, 1775/76, 1769/70, 1744/45 enz., 1810/11.

5. Eene rekening betreff. „gerichtscosten gedaen tot Heythuysen in saecke der leden der dry schutteryen van Weerdt", 27 Juli 1798.

6. Verpachting door de kapiteins der 3 schutterijen, 14 Dec. 1772, van „het Schuttebaentjen", aan S. P. Suringar rector der Canonikessen regulieren, „om tot ene viver te gebruyken voor den tijt van 12 naest volgende jaeren." Hij betaalt „ses permijssch schellingen" en zal „langs het voornoemde baentjen op syne kosten eens planten 12 schone willige plantsoenen, sijnde het aangroejen deser tot profijt ende dienst der schutterien".

7. Rot sedeulle (ook sedulle) van 1792; 10 rotten. Aldus vastgesteld door „deekens alfeeris en cornet en broermeester".

8. Reglement op het vogelschieten, 3 Juni 1763.

9. Een adres van de dekens der 3 schutterijen, „repraesenteerende de burgerye" aan 't gemeentebestuur; waarin zij zich erover beklagen, dat bij de laatste verkiezing van „geswoorens" de schutterijen gepasseerd zijn, en verzoeken, uit haar midden eenigen te mogen aanwijzen, etc. Dergelijk stuk, gedateerd door eene vanwege den Magistraat erop geschreven aanteekening: 1794 en 1796.

10. Geschil tusschen Weert en Nederweert over een deel van de Peelstreek. W. zou onvoldoende gelegenheid hebben, zich turf voor huisbrand enz. te verschaffen, terwijl N. daarvan steeds overvloedig voorzien is. Verscheidene stukken over deze kwestie.

11. Pachtcontracten, o.a. een van 1 Oct. 1736 betreff. „een stucksken ackerlandt gelegen in den Laeracker, groot ontrent een veerdeel". En diversen.

12. Een inventaris van het zilver, tevens bewijs van ontvangst, afgegeven en geteekend, den 15den Jan. 1908, door den burgemeester toen het hem ter bewaring op 't raadhuis werd toevertrouwd. (Daarover is, in den kring der gildebroeders, achterna groot spektakel ontstaan.) Vergelijkt men deze lijst met het nu aanwezige, dan blijkt het kleine aantal platen nog weer verminderd te zijn...

De Chroniek van *Flament* maakt ook melding van een militaire actie der schutters, op 7 Aug. 1760 (blz. 189-190), toen zij niet zonder kloekmoedig beleid een bende roovers gevangen namen; en van de feestelijke inhaling, door alle drie, van den aan de universiteit te Leuven tot „primus" gepromoveerden schoutenzoon Costerius; op 23 Nov. 1746.

Koningschieten op Zondag na Pinksteren, eenmaal in 3 jaren. Op Maandag en Dinsdag prijsvogelschieten, voor alle drie. De volgende 2 jaren schoot St. Joris den prijsvogel bij St. Hubertus of St. Catharina. Meiboom zetten. Geene koningin. De inkomsten waren zéer verminderd. Men herinnerde zich, dat een 50 j. geleden nog 10 gld. van de gemeente ontvangen werd.

Omstreeks 1914 is 't geheele schuttersbedrijf gestaakt.

Het zilver, enz. Dit bestaat uit: 7 koningsplaten, gedateerd 1673 (gegrav. draakstekende St. Joris; aan de keerzijde VAES KREMERS / ENDE / MARIA SIEMONS ELUIJD / ANNO — huismerk — 1673; mk. WB, aaneen, een J ervoor?), 1752 (18 Juni), 1753 (al naer / wins, nu / coninck, En / 25 jaer prins / joannes F / Prinsen / 1753), 1754 (10 Juni, van Joh. Fr. van den Eynden, in den „ouderdom van 21 Iaer"), 1755 (afgeb. schoenmakersmaatstok), en 1862. Een ongedateerd (IACOP LENSEN / A DONNERS / huismerk). Een eereteeken van het prijsvogelschieten (naam, en „Prejsvogel" 1866). Penning, geslagen en gegeven ter eere van het regeeringsjubileum van Koning Willem III, 12 Mei 1874 (een cornet heeft er zijn naam op laten graveeren). Een patroonspenning, met opschrift (niet oud, en leelijk). Ge-

deelte van een sluithaak, met opengewerkte versiering. Een geheelen, gaven, gekroonden vogel; vleugels tegen 't lijf, staart van laagjes, korter en langer, 2 of 3 veertjes breed; kroon, snavel, vleugels en pooten verguld; halsband met aanhangend geweertje.

Vaandelstok met bol en opzet (punt), waarin SI uitgezaagd; van 't vaandel hangen er nog een paar flarden aan. Vaandel van vlaggedoek, met Bourgondisch kruis en de wapens van Weert en Horn; later 2-zijdig opgezet medaillon, waarin een O. L. Vrouw. Nieuwe vaan waarop schuinkruis en medaillon met draakstekenden St. Joris. (De tweede is geheel stukgevreten.)

Aan eenen gegroefden stok met greep (tournooilans-model) de standaard op die van Budel veroverd (zie *J. ter Gouw*, De volksvermaken, blz. 511). De vaan is van zijde, grootendeels aan flarden of door de muizen opgevreten. Geel-rood; nog te zien een geborduurde kruisboog... Houten vogel, met kam (van hout) en lederen lellen (?); vleugels en staart afgebroken. Geverfde veertjes. Werd in den optocht op eenen stok meegevoerd. Niet om op te schieten. Hooge koperen trom, verlaagd; met ovaal relief: draakst. St. Joris, binnen parelrand. Hooge kop. trom, zonder versiering. Beide compleet, met banden rood-wit geverfd (driehoeken). Tamboermajoorsstok, en pieken.

Tegenwoordige toestand. Eene opleving is niet gevolgd. Er zijn nog enkele leden, en de stukken worden bij een van hen bewaard. Met weinig zorg; alles was in zeer vervuilden staat, en mocht dit zoo voortduren, dan kan men erop rekenen, dat binnen de volgende 20 jaren alles verdwenen is. (Zie het naschrift.)

2. ST. HUBERTUSGILDE

Geschiedenis. Ook van dit gilde, dat der busschutters, bestaat een fol. schutteboek in perkamenten band, dat, volgens eene aanteekening voorin, is „overgegeven ter secretarie den 21 Augustus 1829 door Mathias Hermans, als oudste kapitein der voormalige busschutten". „Voormalig", omdat het corps in den Franschen tijd officieel zal zijn opgeheven; maar 't bleef toch bestaan, gelijk zoo vele andere; alleen de band met de Overheid was verbroken.

Het boek bevat verscheidene der in St. Joris' journaal voorkomende reglementen, welke immers voor de drie schutterijen golden, maar ook enkele slechts den busschutters aangaande stukken. Een „Privilegie vande Busseschutten der stadt Weert" (Chron. blz. 244), gegeven in 1512 door Jacob (III) Jongreve te Horn; bepalend hun aantal op 50 of 60 man, die hunnen „behoorlycken dienst" hebben te verrichten „gelijck de alden schutten", en hun belovende „vyeff bescheyden Philips gulden" jaarlijks, waarbij de burgemeester van Weert „seven dyer Philips gulden" voegen zal, benevens „vyftich pont salpetere oft die weerde" (buskruit). — De

ordonnantie van Philips de Montmorency d.d. 12 Maart 1541. „Item ten iersten soo gonnen ende geven wy... den Busschutten jaerlijcx VI gulden brabants 5 stuyver". Enz. — Het reglement op de wacht, van 17 Jan. 1652. — Eene ledenlijst-1662, toen „de naemen in dit nieuw boeck vernieuwt" zijn; „eensdeels getrocken uyt het out boeck van A° 1610, anderdeels uyten lyste gemaeckt te Sinxen lestleden 1661, als wanneer die schutten op haere gaffel teerden." No. 1, Rogier de Moor, pastoor ende landecken alhier. No. 2, Eugenius Comes de Bossu. No. 3, Princeps Ferd. C. de Gonzaga. Verder Joh. Costerius scholtus tot Weerdt, en vele anderen. Ook Jan in de Croon, of van der Croon, die in 1665 aan de busschutten 40 rijksdaalders (116 W. gld.) schonk, waarvoor die „sullen hebben te doen maecken een nieuw vendelen totter voorsz. schutterie dienende" (Chron. blz. 247). — Berichten van aanstelling der nieuwe dekens, en overneming van het zilverwerk (2de helft der 17de eeuw). — Privilegie van den Autaer van St. Hubert (Chron. blz. 244—245). „Lodewijck door de Goddelycke bermhertigheyt op den tytel van den H. Marcellus priester cardinael" geeft met dispensatie van den Paus aan de „medebroeders van het broederschap der cappelle oft altaer van den heyligen Christoffel ende Hubrecht" verlof „in de voorseyde cappelle oft altaer de welcke noch niet gewydt en is, te doen celebreren missen ende andere goddelycke diensten door eygen priester oft andere wereltlycke oft geestelycke van wat ordre die mogen wesen..."; 20 Maart 1509. Met de confirmatie ervan, door Leonaert priester cardinael, namens den Paus, gegeven den 25sten Maart 1515 (Chron. blz. 246). — „Renten ende pacht aengaende St. Huberts Altaer". Dan, ten vervolge op dergelijke, zooeven genoemde aanteekeningen, latere berichten over ontvangst van het zilverwerk (17de en 18de eeuw), te weten (zoo op 1694, 1695 e.v.): „dry silveren hoorens met eenen silveren beecker ende eenen silveren vogel swaer in gewichte vier pont wenigher dry loodt". Later komt daar 't een en ander bij, zoo op 1755 „en een silvere plat"; op 1759 „en eenen silveren St. Hubert"; op 1763 „en enige silverre platen en enen St. Hubert"; maar 't gewicht blijft — reeds door *Flament* opgemerkt — steeds „vier pont weniger dry loet" (!). Ook wordt van „rekening doen" verslag gegeven, met de totalen; tot 1797.

Lijst der renten (1662). Van den landsheer 10 gld. 8 st.; van den burgemeester 20 gld. (Oorspronkelijk de bovengen. 5 besch. Ph. guld. „die betalt worden met ses gulden brabants ende vijff stuyvers".) Notities over uitgezette gelden, en de overdracht. Bericht van 1775 over boschplanting, ten behoeve der schutterij („...een bos tot ghenoet van de voornoemde schutteri"); ieder geeft wat, jonge boomen of „plansoen". Op de laatste bladzijde, een ontwerp-quitantie voor den scholtus: „wy onderschreven deekens van de busschutten bekenne ontfangen te hebben van den Heere Scholtis Costerius de somme van sese guldens en vijf stuyvers brabants wissel voor onse jaerelijkse gaghie voor het verleene van de sterke handt in val noodig; verscheenen Sinxen."

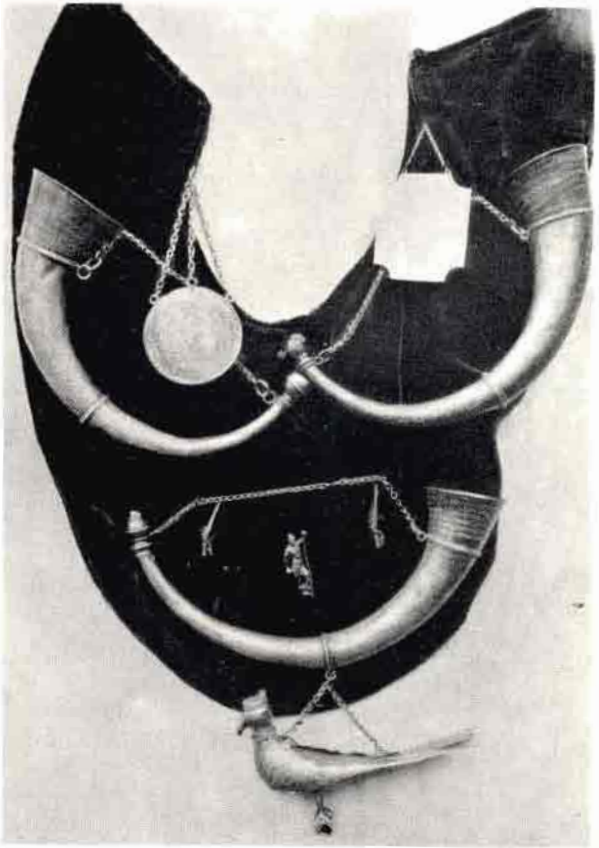

KONINGSZILVER VAN HET ST. HUBERTUSGILDE TE WEERT.

Het reglement van 1 Apr. 1582, voor de 3 schutterijen, komt in dit boek niet voor. Inliggend, eene lijst van bezittingen, als bij St. Joris; gedat. 14 Maart 1825.[1]) Hierop: een kapitaal groot 146.7 gld. Kl., en een groot 148 gld. Kl. ten laste der stad Weert. Rente 2½%, „zedert meer dan 20 jaren niet betaald". (Ook uitgezet in 1583, door de schutterij.) Verder eenige kleinere renten, en 1/3 van den schuttebeemd.

Het schuttersbedrijf was hier als bij St. Joris; ook St. Hubertus begeleidde de processie, schoot den konings- of den prijsvogel, enz. En evenzoo is het, vóór den oorlog, gestaakt.

Het zilver, enz. Dit, op groen-fluweelen lap, bestaat uit: 3 vrij groote jachthoorns, bevestigd gelijk de hoorns in 't wapen van Horne; op elk de bekende jachtscène van St. Hubertus, gegraveerd, en rondom de opening eenige namen van leden (schenkers?) benevens 't jaartal, 1610 of 1619; één zonder jaar. Vreemde mondstukken; bij een sterk op een kleine bel lijkend, zooals ze in Limburg vaak aan de keten hangen; misschien diende 't als zoodanig, en is het steentje uitgevallen. Eene plaat waarop leerlooiersmes tusschen H en A, jaartal 1752, en een versje ... DIE MY BENYDEN / EN NIET EN GEVEN / GODT WILTSE VERBLYDEN / IN HET EEVWICH LEVEN. Tusschen twee opgenaaide zilv. geweren, een beeldje als een Romeinsch krijgsman; 't ondergedeelte opnieuw gesoldeerd, daardoor ineengevloeid en onduidelijk geworden. Vogel: geheel, gekroond (afgesleten); vleugels tegen 't lijf, gegraveerd; halsband los, staart lang en gespleten, gegrav.; onderop mk. v en een anker(?). Groote, zware penning (middell. ongev. 8 c.M.) waarop, te midden van versieringen, het borstbeeld van — randschrift — V : GG. FRIDERICH. HERTZOG. ZU. BRAUNS : U : LUNEB : COAD : D : ST : RA. DP : E : ST : BREM :; aan de keerzijde zijn wapen, en randschr. FRIED. ERNEHRD — UNFRIED. VERZEHRD; boven de vijf helmteekens: 1639.

Vaandel van zijde, waarin op een lichtgroenen ondergrond een rood-en-geel Bourgondisch kruis, medaillon met St. Hubertus als bisschop en het hert; in de vakken gele gekruiste geweren, de wapenfiguren van Weert en Horne ('t email gewijzigd: gouden keper en horens op keel), en ANNO (geel) 1774 (rood op wit); alles geschilderd. In goeden staat, doch 't middenstuk versleten. Zijden vaan, waarin op groenen ondergrond en binnen smal-gelen rand een wit schuinkruis; medaillon met St. Hub. geknield onder eenen boom, achter hem zijn paard, vóór, het hert, en dit wapen: dubbel-getinneerde faas vergezeld van 3 molenijzers; l. en r. de wapens van Weert (de keper rood) en Horne; alles geschilderd. Zeer

---

[1]) Het is waarschijnlijk, dat deze inventarissen zijn opgemaakt op verzoek van den burgemeester van Weert, handelende in opdracht van den gouverneur der provincie, die over toestand en bezittingen der schutterijen wenschte te worden ingelicht. Zulke verzoeken zijn nl. van elders bekend, alle uit het najaar van 1824.

gehavend. Zijden vaandel met gelen rand en geel schuinkruis, de tusschenliggende vakken afwisselend rood en groen; medaillon op linnen geschilderd, voorstellend St. Hub. als bisschop, tegenover het hert, aan zijne voeten een slapende hond. Bovenaan den stok roode, gele en groene strikjes. — Twee hooge koperen trommen, gedat. op 't koper van de spanschroef 1901/1/8 tusschen F en C; de banden geel, rood, groen geschilderd (driehoeken).

Tegenwoordige toestand. Alles ligt stil en zal wel niet herleven, net als bij St. Joris; doch de stukken zijn in betere bewaring. (Zie het naschrift.)

3. ST. CATHARINAGILDE

Geschiedenis. Behalve de reeds genoemde, ook in beide andere gildeboeken opgenomen reglementen, als die van 12 Maart 1541 („Item den jongen schutten jaerlicx VI gulden brabants 5 stuyver"), met supplement, 1 Apr. 1582 en 17 Jan. 1652, benevens de opgave der studiebeurzen, daarbij Privilegies en rechten van Weert en Nederweert, met het privil. van Heer Diederik van Horne, bevat het schutteboek (fol., in perkament; ten gemeente-archieve) van St. Cathrien of der „jonge schutten" eenige stukken, in 't bijzonder op hen betrekking hebbend. 't Merkwaardigst daarvan is de stichtingsbrief, gegeven ten jare 1480 (Chron. blz. 240—242). Evenals in 't Stramproysche reglement, is hier de verhouding broederschap—schutterij duidelijk aangegeven. Daar was in 1480 eene kerkelijke broederschap, onder de bescherming der H. Catharina, waaruit deze schutterij voortkwam. Met zekere bedoeling: „daer sijn eenige goede mannen die daer hebben een broederschap van Sta Catharina, ende hebben aen sich genomen een schutterye om die broederschap te bat te halden, soo hebben sy onderdraegen des jaers eens eyn cogel [= covel] te maecken an alsulcken verve als sy dat met malcanderen verplegen; voort meer hebben sy onderdraegen des jaers eens eenen vogel te maecken... ende eenen eerlycken kost te halden by malcanderen..."

Jacob (III) jongreve te Horne bevestigt deze regelen, den 30sten Mei 1512 (Chron. blz. 242—243). Het getal der schutten mag 50, ook 8 of 10 meer bedragen. De inrichting zal gelijk aan die van „den alden schutten" wezen. In 1564, den 13den Mei, belooft Philips de Montmorency den jongen schutten 47½ Car. gulden jaarlijks, „als die busschenschutten van ons hebben" (Chron. blz. 243—244).

De verdere inhoud van het boek komt overeen met die der beide andere. Als bijzonderheid diene, dat in 1774 „eenne neuwen outaer aenbestelt" is, voor f 216.—. Achterin eene ledenlijst-1725. Maar de mededeelingen over 't zilverwerk zijn hier veel interessanter, hetgeen nog meer beteekenis krijgt, doordat van dat zilver nogal wat overbleef, bij St. Cathrien meer dan bij de andere twee.

Daar zijn: een inventaris van 28 Mei 1671: vogel, 3 schilden, 4 bellen etc.; patroonsplaat, zilv. rijder, 4-kantig stuk, eenige munten, en 3 zilv. bekers. Naar deze lijst wordt later, bij overgave, verwezen. Een invent. van omstr. 1709. Een volgende van 1776 (Chron. blz. 248): vogel m. boog; patroonsplaat; plaat met de 3 horens en de dubbele keper; schild (rond) van Phil. de Montmorency waaraan een tweede, kleine patroonsplaat hangt; zilv. plaat m. rood kruis een „24 mariengrosse stuck"; een stuk van XXX sols, en eenige andere munten; „alnoch twee silvere kroesen, de derde dewelcke daer is geweest is gebruyckt tot een schilt van St. Catrina op de tromme." (Er was toen ook een voordeelig saldo, groot 158 gld.) Een losse, aan 't boek gespelde, quitantie van Godefridus Cnapen, wegens ontvangen 9½ pattacon (38 gld.) voor een geleverde trom met zilveren schild, licht het voorgaande toe; gedat. 4 Juni 1776; benevens aanteekening op 't jaar 1775, over wat men „voor een trom" heeft gegeven. Twee schonken elk „zyne hantschoen aen de trom", d.w.z. dat deze broedermeesters ten behoeve van de trom afstand deden van hun recht op een paar nieuwe handschoenen.

Belangwekkend is ook de volgende inventaris d.d. 15 Aug. 1790. Daarin leest men, dat toen besloten is een deel van 't zilverwerk „te offerere aen de State van Brabant" (de patriotten te Brussel), waarachter een lijst van wat in handen der schutters bleef: vogel m. boog; ketting; wapenschild-de Montmorency met aanhangend patroonsplaatje; wapenschild Horne—Weert; munt van 30 sol; id. van 24 mariegrosse; twee gouden penningen (bijgeschreven: in 1827 nog 1); een Weerter blamuyser (Chron. blz. 194). In 1791 is besloten, eenige jaren lang wat minder bier te drinken, om van tijd tot tijd wat nieuw zilver te kunnen aanschaffen (Chron. blz. 249); twee jaar later volgt eene lijst van nieuw zilver, volgens bovengenoemd plan en uit liberaliteit van sommige leden verworven. No. 1, een schild „waerop gegraveert is eene silvere ton"; d.i. de ton bier, welke men ervoor had opgeofferd. Verder, een schild „van de capiteyns"; een van Hendriks den Ouden; een van P. v. Bruessel; een van Hendriks den Jongen; een van M. Mantels; de zilv. penning „int jaer 1790 door het congres van Bruessel aan Mertinus Janssens doenmals borgh^er present gedaen ende als nu aen den vogel vereerdt in qualiteyt als alfairis", en „twee silvere bandekens aen de trommelkluppels", geschenk van den tamboer (Chron. blz. 249—250).

Vreemd is, dat deze inventarissen tweemaal een wapenschild-de Montmorency noemen, met aanhangend klein patroonsplaatje; hiermede is blijkbaar de groote ronde penning bedoeld, waaraan inderdaad een patroonsplaatje hangt, maar deze penning heeft met Philips de Montmorency niets te maken, is immers gedateerd 1639, vertoont een Brunswijksch wapen en draagt den naam van hertog Frederik v. Brunswijk-Luneburg.

Inliggend eene lijst der eigendommen als bij de beide andere; waarop

ruim 171 gld. in 1583 aan de gemeente W. geleend, eenige kleinere renten, benevens 1/3 van den schuttebeemd.[1])

Koningschieten op Pinkstermaandag, met de buks op den houten vogel, waaronder plaat. Afhalen van den ouden koning die, op 't schietterrein aangekomen, het zilver aan den boom hangt; de nieuwe wordt naar zijne, door de leden versierde, woning gebracht, en moet trakteeren (zónder vergoeding; de eer komt hem dus duur te staan). Prijsschieten op kermismaandag, na den laatsten Zondag van September. Twee feestavonden, 25-26 Nov. (maaltijd, muziek, voordrachten e.d.); eerst eene Mis voor overledenen.

Het zilver, enz. Dit bestaat uit: 7 platen, gedateerd 1793 (drie: 1, GEGEVE. VAN. DE. / .CAPITEYNS. / 1793, m. gegrav. piek; 2, van J. M. Hendriks den Ouden; 3, van J. M. Hendriks den Iongen; beide met gegrav. metselaarsgereedschap), 1839 (27 Mei; achterop: fecit H Esser), 1840, 1880 (afgeb. St. Cath.; aan de keerzijde: AANGEB. / P. J. GIELIS / O.K / 1880; van een ouden koning?), en 1887 (van eenen oud-kapitein; m. gegrav. heilige). Den grooten penning van hertog Frederik v. Brunswijk-Luneburg (als bij St. Hubertus; St. Joris heeft hem blijkbaar verloren of verkocht); aanhangend een veel kleinere, met relief v. d. patr. (borstbeeld) en naam. Een schild waarop de 3 jachthoorns van Horne naast de keper van Weert, verder niets. Waaraan een klein schildje m. gegrav. St. Cath.; aan de keerzijde: TER. ERE. GOD / EN. S. CATARINA / LEVEN. HEFT. / HET. GESELSCA[P] / DIT. GEGEVEN / ANO 1645. Twee munten: 1, 24 / MARIEN / GROSCH / 1691, randschr. IN PACE ET AEQVITATE, keerzijde, beeltenis en randschr. IODOC. EDM : D : G : EP : HILD : S : R : I : PR :; 2, XXX / Sols / 1648, randschr. GLORIA. IN. EXCELSIS. DEO, keerzijde, een gestyleerde lelie, randschr. MONETA. NOVA. ARGENTINENSIS. Een grooten, geheelen, gekroonden en gegrav. vogel; vleugels opstaand en elkaar rakend boven den rug, overigens tegen 't lijf; lange gespleten staart, met naar elkaar toegebogen en vereenigde punten; aan den lossen halsband een kruisboogje; onderop . A . D . [geen jaartal volgt] G. GIELES. CEYSER / 1879 P. Reemers Keijzer.

Katoenen vaandel (met stukjes zijde van 't oorspronkelijk; in alle kleuren, als een lappendeken), waarop Bourg. kruis en 2 wapens: Horne en Weert. Witkatoenen vaan, beschilderd met dezelfde wapens en de patrones, blauw ornament, „St. Catharina's Gilde"; verbleekt en gescheurd (1-zijdig). — Hooge koperen trom waarop bevestigd een zilveren relief van de patrones, met palmtak, zwaard en rad; rondom in 't koper gegra-

---

[1]) Dit terrein, waar ook werd geschoten, is voor den aanleg van de Zuid-Willemsvaart onteigend; het lag nabij de tegenwoordige haven. De gemeente heeft toen een ander schietterrein ter beschikking gesteld — waarop nu een klein deel van 't St. Jans-gasthuis staat — de zoogen. Vogelsbleek; dit bleef echter eigendom der gemeente.

veerde tropee. Witte en blauwe driehoeken op de banden; ook de bandelier wit-blauw geverfd. Dergelijke, iets lagere trom, doch zonder 't relief. Kapiteinssteek. Vier lederen voorschooten, 4 baarden, 4 huzarenmutsen, zaag, bijl en hamer. Nog twee huzarenmutsen, voor de officieren. Verscheidene pieken, oude en nieuwe, doch alle „verzilverd".

Commandant en majoor dragen uniformjas en witte broek, de schutters alleen eene modelpet. Een gaat te paard vooraan, met de langste piek, om den weg vrij te maken.

Tegenwoordige toestand. St. Joris en St. Hubertus waren eigenlijk familiegilden, uitsluitend voor de ingezetenen; St. Catharina stond ook open voor de van buiten komenden, voor de vreemdelingen. Nu zijn toch de schutterijen van zuiver Weertschen stam, de steunpilaren der oude Weertsche gemeenschap, te niet gegaan terwijl de jonge schutten, die trouwens ook hun respectabele aandeel aan de verdediging dezer gemeenschap hadden, op de been bleven. Weliswaar niet bijzonder krachtig meer, men is slechts met 16 man. Maar men leeft en weet zich te handhaven.

N.B. Ook in de buurten rond Weert bestaan schutterijen: te Altweert (St. Antonius, * 1862), Boshoven (St. Oda, * 1885), Laar (St. Sebastiaan, * 1883) en Leuken (St. Job, * 1886); waarvan echter niets bijzonders te vertellen valt. St. Mathias, aan de Maaspoort te Weert, opger. omstr. 1882 (1ste koning), is eenige jaren geleden te niet gegaan; zilver en andere stukken zijn nog bij de gewezen bestuursleden.

Naschrift. In October 1935 is het den burgemeester gelukt, dank zij vooral de ijverige pogingen en het enthousiasme van den gemeente-ontvanger P. Linssen, tevens verdienstelijk beoefenaar der Weertsche historie, de stukken van St. Joris en St. Hubertus voor eene ten gemeentehuize in te richten oudheidkamer in bruikleen te verkrijgen.